

Szemes Béla

Csipesz (Besenczi Árpád)
és az Asszony (Tánczos Adrienn)

Kortárs szerző drámája a Hevesi Sándor Színházban

(Egressy Zoltán Portugál című darabjáról)

A vége felé közeledő színházi évad bemutatóinak műfaji és tematikai sokszínűségében, a néző jelenkorral történő szembesülése okán is, megkülönböztetett odafigyelést érdemelnek azok a darabok, amelyek valamely – napjainkhoz köthető – kor - és/vagy körtörténetet, illetve az arra történő ön- és társadalmi reflektálást állítják színpadra. Ebből az aspektusból érdemes – a darabjának történetében bizonyos fokú egyetemességet és provincializmust ötvöző – a kortárs színházi szerző, Egressy Zoltán színpadi művére odafigyelnünk.

Egressy Zoltán több mint egy évtizeddel ezelőtt Portugál címmel írott tragikomédiáját Lendvai Zoltán rendezésében mutatták be a Hevesi Sándor Színházban. A szerző darabja, annak ellenére, hogy a történet jelenkorunk valós élettényeire épül, tényyszerűsége és dokumentatív jellege ellenére fikció, még akkor is, ha egy szociológiailag azonosítható szubkultúra sajátos figuráit kézzelfogható hitelességgel formálja meg. A tapasztalati világunkból ismerős falusi mikroközösség létezése, bármennyire konkrét eseményekben tárul eléink, korántsem egyedi, mert a karakterisztikus (életminőségükben „lecsúszott”) alakok egyéni sorsában meghúzódó, tragikusságot lepező groteszk komikum egyetemessé – legalábbis Közép-Kelet-Európában tipizálhatóvá – tágítja a történetet. (Nem véletlen, hogy Egressy darabját több nyelvre lefordították.)

A Portugál című dráma tartalmi és formai elemeiben jól megkomponált alkotás. Nyelvezete – elsősorban a rövid, pergő dialógusok, a köznyelv szókészletének használata következtében – az élőbeszéd ritmusához igazodik. Különösen feltűnő lehet, és a nézőben egyébként jogosan visszatetszést kelthet, hogy az írott darab – ebből fakadóan a színpadi szöveg is – meglehetősen sok obszcén kifejezést tartalmaz. A durva, trágár kifejezések azonban ebben az esetben nem öncélúak, mert a darab miliójének visszaadására, a szereplők „társadalmi helyzetének”, habitusának, jellemének megjelenítésére szolgálnak.

Egressy Zoltán dramaturgiai koncepcióját – bár véleményünk szerint kamaraszínpadi körülmények között a mű sűrítettebb atmoszférájának erőteljesebb hatása jobban érvényesülne, ugyanakkor az időnként „kitöltetlennek és üresnek” tűnő játéktér zavaró funkcionálkülisége sem válna szembetűnővé – ügyesen valósította meg az előadás rendezője, sőt dicsérettel szólhatunk, az írott műben nem szereplő, de a színpadon látottakat frappánsan lezáró végkifejlet ötletességéről. Miután a szociografikus típusú darabok – főként, amelyeknek közvetlen aktualitása könnyen felfedezhető – nem kívánnak különösebb teoretikus rendezői interpretációt, Lendvai Zoltán a szöveggönyv műfaji megjelölésének (tragikomédia) tartalmi egyensúlyát

Besenczi Árpád
(Csipesz)
Farkas Ignác
(kocsmáros)
Kanda Pál
(Sátán)

Masni
szerepében
Kovács
Olga,
Bece
szerepében
Barsi Márton.

„A darab és az előadás különös talánya Csipesz (Besenczi Árpád) és az Asszony (Tánczos Adrienn) egymáshoz való ragaszkodása volt. Tragikusságában is felemelő az emberi lét lefokozott szintjére süllyedt asszony és a helyzetből kitérni akaró, elvágyódo férfi racionálisan nem magyarázható összetartozása.”

fenntartva, a szöveg színpadi formanyelvre történő áthangszerelésének minőségére fordította a hangsúlyt. Törekvését erősítették Túri Erzsébet egyes szituációkhoz igazított (falusi kocsmá, céllövölde) realiztikus díszletei és Kárpáti Enikő autentikus jelmezei.

Az előadás sikerét a színészi alakítások megkérdőjelezhetetlen természetessége, életszerűsége szavatolta. (Pedig a valós világból kiemelt figurákat, éppen egyszerűségükből és köznapiságukból adódóan, nem könnyű színpadon hitelesen megformálni.) Kovács Olga a kocsmáros lányának alakját keltette életre, akinek Masni bizonyos fokú „tűzrölpattantságát” (a kocsmá miliójében szükséges magatartás), élettapasztalatok hiányából fakadó naivitását (Bece megjelenésével szerelmi ábrándokat kerget), a hétköznapi létezés megszokott kereteiből kilépni nem tudó fiatal lány sorsának kilátástalanságát (élete apjához és a kocsmához kötött) egyszerre kellett megjelenítenie. A szerep sokoldalúságát viszontláthattuk játékában, a színpadon nyújtott teljesítményében nem kellett csalódnunk. Tervezett portugáliai utazása előtt (aztán persze visszautazik Budapestre) a faluba látogató fővárosi értelmiségi, Bece megjelenése (elsősorban Masni csábítójaként láthatjuk) a mű dramaturgiailag meghatározó mozzanata, ugyanakkor karaktere a szerző által meglehetősen kidolgozatlan, kontúrok nélküli maradt. Miként a szerepét egyébként hitelesen megformáló felesége, Debrei Zsuzsanna – a darab szövegkönyvében megjelenített szerep

Urházi
Gábor
László
(Retek)
és
Kovács
Olga
(Masni)

Kovács Olga
a kocsmáros
lányának
alakját
keltette
életre,
akinek
Masni
bizonyos
fokú
„tűzrólpattanságát”
(a kocsmá
milliójében
szükséges
magatartás),
élettapasztalatok
hiányából
fakadó naivitását...
egyszerre
kellett
megjelenítenie.

dramaturgiai hiányosságaiából fakadóan – maximális törekvése ellenére is csak felszínesen volt képes az asszony létszerű figurájának színpadra-vitelére. Barsi Márton alakítása pontosan adta vissza a tartalmas életet nem találó, intellektuális ábrándokba, szerelmi kalandokba „menekülő”, önmagában is bizonytalan, nagyvárosi entellektüel prototípusának habitusát. A falu jellegzetes alakjai közül a Farkas Ignác által megformált Kocsmáros alakjának hitelességében nem kételkedhattunk, miként a leszerelt rendőrből az „igazságot osztó és morális okból” embert ölő Retek szerepét eljátszó Urházy Gábor László, vagy a delírium állapotát kitűnően imitáló Kanda Pál (Sátán), illetve a világi élet hívságaitól sem idegen pap hús-vér alakját megteremtő Bellus Attila alakításában sem.

A darab és az előadás különös talánya Csipesz (Besenczi Árpád) és az Asszony (Tánczos Adrienn) egymáshoz

való ragaszkodása volt. Tragikusságában is felemelő az emberi lét lefokozott szintjére süllyedt asszony és a helyzetéből kitörni akaró, elvágódó férfi racionálisan nem magyarázható összetartozása. Mindketten kifogástalan teljesítményt nyújtottak a szerepükben: Besenczi alakítását maníroktól mentes abszolút professzionalizmusáért (mintha nem is színpadon, de köznapi élethelyzetben találkoztunk volna vele), Tánczos Adrienn játékát pedig a szerep intenzív színészi átéltségéért szükséges kiemelniük.

Jóllehet Egressy Zoltán darabjának előadása nem vált ki osztatlan elismerést a nézők és a szakma körében, ám napjaink – igaz szubkulturális – kórképével hihetően szembesít bennünket. Persze terápiát nem ad. De hiteles színészi alakításokat és a függöny legördülése előtt valamiféle katarzist igen.

„A falu
jellegzetes
alakjai közül
a
Farkas Ignác
által
megformált
Kocsmáros
alakjának
hitelességében
nem
kételkedhattunk...”